

Nr 48.

Ankom till riksdagens kansli den 30 mars 1933 kl. 4 e. m.

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för anskaffande av samfällda jordbruk.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 27 januari 1933 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 76 har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att lån ur statens egnahemslånefond må, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt förslag, utlämnas jämväl för anskaffande av samfällda jordbruk.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till berörda statsrådsprotokoll.

Frågan om åtgärder till främjande av samfällad jordbruksdrift har vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens behandling.

Förevarande fråga var senast till behandling vid 1928 års riksdag. Med anledning av motionen I:272 samt med överlämnande av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets i förevarande avseende av riksdagen godkända utlåtande nr 2 anhöll riksdagen i skrivelse den 25 maj 1928, nr 232, om utredning och förslag i syfte att låneunderstöd ur egnahemslånefonden eller annorledes skulle kunna utgå jämväl för samfällda (kooperativa) jordbruk. I sitt utlåtande yttrade utskottet, efter erinran om 1925 års kolonisationssakkunnigas betänkande, att förnyat övervägande borde ske, huruvida icke den av nämnda sakkunniga anvisade vägen eller annan åtgärd kunde genomföras i syfte att i särskilda fall förhjälpa härtill lämpliga personer att gemensamt förvärva och bruka någon större eller medelstor jordbruksegendom. Utan att förbise de vanskligheter, som kunde vara förenade med samfällad jordbruksdrift, ansåg utskottet det vara rimligt, att låneunderstöd icke ovillkorligen förnekades dylika företag.

Med skrivelse den 17 november 1932 har *sociala jordutredningen*, efter därom av Kungl. Maj:t erhållet uppdrag, överlämnat betänkande med förslag till bestämmelser angående egnahemslån åt samfällda jordbruk.

Sociala jordutredningens betänkande utmynnar i förslag, att till § 2 i kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 218) med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda egnahems- och premielåneverksamheten fogas ett nytt stycke av följande lydelse:

»Egnahemslån må ock tilldelas inregistrerad ekonomisk förening, som bildats med ändamål att förvärva och under samfällid jordbruksdrift sköta viss egendom. Såsom särskilda villkor för utlämnande av egnahemslån åt sådan ekonomisk förening gälla,

att föreningens medlemmar var för sig besitta de kvalifikationer, som ovan stadgats i fråga om enskild person;

att föreningens stadgar innehålla bestämmelser därom att en var för- eningsmedlem är personligen ansvarig för, utöver sin insats, minst så stor del av egnahemslånet, som belöper å hans andel i föreningen;

att föreningens stadgar blivit godkända av statens egnahemsstyrelse;

att föreningen befinnes erbjuda trygghet för ändamålsenlig skötsel av företaget och särskilt att det på ett tillfredsställande sätt är sörjt för företagets drift och arbetsledning;

samt att den egendom, för vilken egnahemslån sökes, är för sitt ändamål fullt lämplig och befinnes äga ett värde, som, fördelat å en var medlem av föreningen, motsvarar för varje sådan medlem högst det för egnahemslåns erhållande i § 5 stadgade maximivärde.»

Statens egnahemsstyrelse har i avgivet yttrande bland annat framställt vissa erinringar mot sociala jordutredningens förslag av i sak följande innebörd.

Bestämmelse borde stadgas om sådan storlek hos fastigheten, att delägarnas familjer därå kunde erhålla sin fulla utkomst. Vidare borde stadgas undantag från principen om nybildning av jordbruk så tillvida, att egnahemslån finge beviljas sammanslutning för förvärv av redan bebyggd jordbruksfastighet, även om nyodlings- eller annat förbättringsarbete ej tarvades. Härjämte borde föreskrivas, att i lånekontraktet skulle bestämmas om delägarnas ansvar för lånets förräntning och amortering. Den utgångspunkten vid lånets beviljande, att dess storlek ställdes i förhållande icke blott till fastighetens värde utan ock till antalet delägare, torde nämligen kunna missförstås så, att delägare ansåge sig svara allenast för ränta och amortering å så stor del av lånet, som enligt huvudtalet belöpte på honom. Gentemot lånegivaren måste givetvis delägarna svara gemensamt för lånet.

Vidare borde bestämmelser träffas för fall, då delägare utträtt ur sammanslutning med egnahemslån, utan att annan inträtt i hans rättigheter och skyldigheter. Beräkningarna av fastighetens maximivärde och lånets därav beroende storlek kunde härigenom undergå sådana förändringar, att förut- sättningarna för lånets kvarstående bortföle. Även om säkerheten för lånet icke äventyrades, kunde med eller oberoende av delägares vilja uppstå situationer, som i själva verket innebure ett kringgående av maximibestäm- melserna rörande fastighetens värde och lånets storlek.

I övrigt borde bestämmelserna i förberörda kungörelse nr 218/1928 kunna utan ändring tillämpas jämväl för sammanslutningar såsom egnahemslån- tagare.

Departementschefen har anfört följande.

»Lika med 1925 års kolonisationssakkunniga utgår jag från att före- varande fråga gäller sådan jordbruksdrift, där ett visst, begränsat antal personer skola samfällt bruka en av dem för deras eget behov av arbete och utkomst förvärvad egendom. Även om erfarenheterna rörande dylik jordbruksdrift äro små och denna driftsform kan antagas i vissa hän- seenden vansklid, synes det mig ej vara skäligt, att för yrket eljest väl

skickade personer — några andra böra givetvis icke ifrågakomma — som önska skaffa sig utkomst genom samfällt jordbruk, skola endast för att de äro flera om samma egendom vara utestängda från varje möjlighet att från det allmännas sida erhålla kredit för egendomens förvärvande. Jag vill därför, i anslutning till vad sociala jordutredningen och statens egnahemsstyrelse anfört, tillstyrka, att vissa möjligheter till lån av statsmedel beredas härför lämpliga personer för anskaffande av eget jordbruk för samfäll drift. Därvid förutsätter jag, att denna låneverksamhet, tills säkrare erfarenhet vunnits, utövas försöksvis och utan forcering från det allmännas sida.

De ifrågasatta lånen torde, såsom förordats av samtliga dem vilka yttrat sig i ärendet, böra utgå ur egnahemslånefonden. Beträffande de särskilda villkor, som böra stadgas för erhållande och tillgodonjutande av lånen, kan jag i huvudsak biträda sociala jordutredningens förslag sådant detta tillstyrkts av egnahemsstyrelsen. I vissa avseenden torde dock, på sätt jag strax skall angiva, jämkningar vara påkallade.

Jag förordar, att, där fråga är om minst fem delägare, låntagaren skall vara inregistrerad ekonomisk förening, som bildats med ändamål att förvärva och under samfäll jordbruksdrift sköta viss egendom och som befinnes erbjuda trygghet för ändamålsenlig skötsel av företaget. Det i syfte att minska långgivarens risk framförda förslaget, att medlem i föreningen skall åtaga sig viss personlig ansvarighet, synes mig i sak välgrundat. I enlighet härmed bör låntagande förening hava formen av ekonomisk förening med begränsad personlig ansvarighet. Vid prövning av låneansökan bör tillses, att det i stadgarna bestämda beloppet för medlems ansvarighet är av den storlek, att medlemmarnas sammantagna personliga ansvarighet, utöver insatskapitalet, täcker det ifrågakommande lånebeloppet. För att i möjligaste mån trygga föreningarnas fortbestånd synes böra övervägas, huruvida icke i stadgarna bör föreskrivas, att uppsägning av medlemskap i föreningen ej må äga rum förr än efter fem år från inträdet. Erinras må, att enligt lagen om ekonomiska föreningar erfordras Kungl. Maj:ts medgivande för dylikt stadgande. På de av egnahemsstyrelsen, under instämmande av statskontoret anförda skäl finner jag mig vidare böra tillstyrka, att, då fråga är om minst två och, där ej av särskilda skäl annat befinnes böra medgivas, högst fyra delägare, lån i förevarande syfte må utlämnas för så vitt låntagarsammanslutningen — som i dylikt fall ej bör eller kan hava formen av ekonomisk förening — genom lämpligt befundet bolagsavtal visar sig bereda långgivaren nödig trygghet såväl i avseende å ordningen för lånets återbetalning och de olika delägarnas ansvar härför som i fråga om företagets skötsel i övrigt. I såväl det ena som det andra fallet bör fordras, att medlemmarna respektive delägarna var för sig prövas besitta de kvalifikationer, som eljest stadgats för egnahemslåns erhållande, ävensom att det på ett tillfredsställande sätt är sörgt för företagets drift och arbetsledning. Jag förutsätter, att — även utan uttrycklig föreskrift om att stadgarna respektive bolagsavtalet skola godkännas av viss egnahemsmyndighet — det långgivande organet i vart fall noga prövar stadgarnas eller bolagsavtalets lämplighet. Det synes mig böra övervägas, huruvida icke till ledning för dem, som önska erhålla lån för samfällt jordbruk, mönster till stadgar och bolagsavtal böra uppgöras av t. ex. statens egnahemsstyrelse.

Beträffande arten av de egendomar, för vilkas förvärv hithörande lån må beviljas, torde böra föreskrivas, att egendomen är för sitt ändamål

fullt lämplig och av sådan storlek, att ägarna kunna av jordbruket erhålla sin huvudsakliga utkomst, att egendomens beräknade värde, delat med antalet medlemmar respektive delägare, ej överstiger det för egnahemslån för jordbrukslägenheter stadgade maximivärdet, samt att den omständigheten att å egendomen ej tarvas nybyggnads-, nyodlings- eller annat förbättringsvärde ej utgör hinder för lāns beviljande.

I avseende å lånevillkoren i övrigt torde för egnahemslån för jordbrukslägenhet stadgade bestämmelser böra i tillämpliga delar gälla, därvid i lånekontraktet dessutom torde böra intagas en föreskrift av innebörd, att lån för samfällt jordbruk må kunna uppsägas till återbetalning, därest egendomen ej vidare brukas under den form och i det syfte, som förutsatts vid lånets beviljande.

I överensstämmelse med vad sociala jordutredningen och egnahemsstyrelsen förordat tillstyrker jag, att de nu ifrågasatta lånen beviljas och utlämnas — liksom vanliga egnahemslån — genom vederbörande låneförmedlare med anlitande av dem för utlämnande av jordbrukslån tilldelade egnahemsstatslån. Härav följer, att jag ej kan ansluta mig till egnahemsstyrelsens förslag, att staten skulle beträffande hithörande lån åt ekonomiska föreningar själv inträda som direkt långgivare. Att märka är, att, då fråga är om ekonomisk förening eller handelsbolag, särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t enligt lag erfordras, för att föreningen eller bolaget skall få förvärva fast egendom. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:t vid avgörande av frågan, huruvida förening eller handelsbolag skall medgivas rätt att för ändamål, varom här är fråga, förvärva viss fastighet, jämväl har tillgång till vederbörande låneförmedlars och statens egnahemsstyrelses yttranden i ärendet och utredning av lånefrågan. I ärende, där förvärvsfrågan sålunda skall underställas Kungl. Maj:t, torde det böra åligga egnahemsstyrelsen att avgiva utlåtande om, huruvida styrelsen finner ifrågasatt lån böra beviljas eller ej. Där fråga åter är om sådan lånesökande, som utan Kungl. Maj:ts tillstånd kan förvärva fastighet, torde låneförmedlarens beslut om låns beviljande böra — liksom beträffande vanliga egnahemslån till s. k. förhöjt maximivärde — för godkännande underställas statens egnahemsstyrelse.

För utlämnande av nu ifrågavarande lån torde låneförmedlarna själfvallet böra åtnjuta förvaltningsbidrag enligt härom för egnahemsstatslån gällande bestämmelser under iakttagande tillika, att det i 36 § av kungörelsen nr 217/1928 omförmälda så kallade tilläggsbidraget beräknas icke å antalet lån utan å antalet medlemmar respektive delägare i den låntagande sammanslutningen.

Med lån för samfällt jordbruk torde kunna få förenas premielån enligt, i tillämpliga delar, de för premielån åt egnahemslåntagare stadgade grunder. Premielånets belopp, delat med antalet medlemmar i sammanslutningen, bör ej få överstiga det för enskilt premielån stadgade maximibeloppet.

Med hänsyn till att här närmast är fråga om en mera försöksartad verksamhet, synes mig någon ändring i förenämnda kungörelse den 8 juni 1928 (nr 218) med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda egnahems- och premielåneverksamheten icke lämpligen böra vidtagas. I stället torde, därest riksdagen ej har erinran mot de av mig nu tillstyrkta grunderna, Kungl. Maj:t böra i särskild kungörelse meddela erforderliga föreskrifter i ämnet i huvudsaklig överensstämmelse med det av mig nu framlagda förslaget.»

Kungl. Maj:ts förevarande framställning har närmast föranletts av 1928 års riksdags ovanberörda skrivelse nr 232. I överensstämmelse med vad riksdagen därvid uttalat, synes utskottet möjlighet icke böra vara utesluten för eljest för saken lämpliga personer att erhålla lån av statsmedel för anskaffande av eget jordbruk för samfälld drift. Utskottet har heller intet att erinra mot vad Kungl. Maj:t i sådant syfte föreslagit. Utskottet anser välbetänkt och riktigt, att ifrågavarande låneverksamhet såsom departementschefen ock förutsatt, tills säkrare erfarenhet vunnits, utövas försöksvis och utan forcering från det allmännas sida.

Utskottet hemställer sålunda,

att riksdagen må medgiva att lån ur statens egna hemslånefond må, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen tillstyrkt förslag, utlämnas jämväl för anskaffande av samfällda jordbruk.

Stockholm den 30 mars 1933.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 46.
